

Барановська Ірина, Юрій Барановський. Інтеграція народного інструментарію в освітній процес: методичні інновації навчання гри на сопілці та кларнеті. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства*. Матеріали і тези XI Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 24-25 жовтня 2025 р.). Т.1. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 237 с. С. 341

Автори

Барановська Ірина, Барановський Юрій
Iryna Baranovska, Yurii Baranovskyi

Назва

Інтеграція народного інструментарію в освітній процес: методичні інновації навчання гри на сопілці та кларнеті
Integration of Folk Instrumentation into the Educational Process: Methodological Innovations in Teaching Sopilka and Clarinet Performance

Ключові слова

народні інструменти; сопілка; кларнет; мистецька освіта; методичні інновації; інтегрований підхід; музична підготовка; фольклор; музичне навчання; імпровізація.
folk instruments; sopilka; clarinet; arts education; methodological innovations; integrated approach; musical training; folklore; music learning; improvisation.

Анотація

У статті розглянуто можливості інтеграції народних духових інструментів, зокрема сопілки, в сучасний освітній процес як важливого засобу збереження національної ідентичності та формування універсального музиканта. Підкреслено педагогічну ефективність сопілки на початковому етапі навчання завдяки її конструктивній простоті, доступності та здатності формувати базові виконавські навички, що полегшують подальше опанування академічних інструментів, зокрема кларнета. Показано, що попередній досвід гри на сопілці сприяє швидшому засвоєнню технічних і виразових аспектів гри на кларнеті та підтримує високу мотивацію учнів. Проаналізовано культурно-виховну роль інтегрованого навчання, яке посилює інтерес молоді до української музичної традиції та фольклору. Окрему увагу приділено сучасним методичним інноваціям: адаптованим вправам і п'єсам, цифровим інструментам, інтерактивним платформам та розвитку імпровізаційних навичок на основі народних ладів. Зазначено, що впровадження модульних програм, інтегрованих уроків і спільних мистецьких проєктів підвищує ефективність музичної освіти. Зроблено висновок, що поєднання традиційного інструментарію з сучасними методами навчання створює умови для комплексного розвитку учнів та формування

культурно компетентних, творчих і технічно підготовлених виконавців нового покоління.

The article examines the integration of traditional Ukrainian wind instruments, particularly the sopilka, into the modern educational process as an important means of preserving national identity and shaping a versatile musician. The pedagogical effectiveness of the sopilka at the initial stage of musical training is emphasized, highlighting its structural simplicity, accessibility, and ability to develop fundamental performance skills that facilitate subsequent mastery of academic instruments such as the clarinet. Prior experience with the sopilka is shown to enhance students' adaptation to clarinet performance by accelerating the acquisition of technical and expressive competencies while maintaining high learning motivation. The study also covers the cultural and educational role of integrated instruction, which strengthens young learners' interest in Ukrainian musical traditions and folklore. Special attention is given to contemporary methodological innovations, including adapted exercises and pieces, digital learning tools, interactive platforms, and the development of improvisational skills based on traditional Ukrainian modes. The implementation of modular programs, integrated lessons, and collaborative artistic projects is identified as a factor that increases the effectiveness of arts education. The article concludes that combining traditional instrumentation with modern teaching approaches creates favorable conditions for comprehensive student development and the formation of culturally competent, creative, and technically proficient performers of the new generation.

Текст

У сучасних умовах реформування мистецької освіти зростає інтерес до впровадження народних інструментів у навчальний процес як важливого чинника збереження національної ідентичності та формування нового типу музиканта. Сопілка – один із найдавніших і доступних українських духових інструментів – дедалі активніше використовується як методичний інструмент у початковій музичній освіті. Вона не лише сприяє збереженню музичної спадщини, а й виконує роль ефективного засобу розвитку базових виконавських навичок, необхідних для подальшого освоєння академічних інструментів, зокрема кларнета.

Інтерес до інтеграції народного інструментарію зумовлений потребою у збереженні української музичної традиції, популяризацією фольклору серед молоді, доступністю інструментів для навчання, а також прагненням до формування універсального виконавця, здатного працювати у різних жанрових і стильових контекстах. Сопілка, на відміну від кларнета, є технічно простішою, що дозволяє швидше досягати перших результатів, підвищуючи мотивацію до навчання. Обидва інструменти належать до групи духових, мають схожі принципи звуковидобування, однак різняться культурним навантаженням і технічним рівнем, що відкриває можливість використовувати сопілку як підготовчий або паралельний інструмент у навчанні гри на кларнеті.

У системі мистецької освіти сопілка займає важливе місце як ефективний інструмент початкового етапу. Її конструктивна простота, легкість у звуковидобуванні та педагогічна ефективність роблять її зручною для дітей молодшого віку. Заняття на сопілці сприяють розвитку правильного дихання, інтонації, ритмічного чуття, артикуляції та імпровізаційних навичок. На нашу думку, застосування сопілки в початкових класах мистецьких шкіл не лише полегшує засвоєння базових понять, а й створює передумови для подальшого професійного зростання учня [1; 2; 3; 5].

Кларнет як академічний інструмент потребує глибшої технічної підготовки: досконалого володіння дихальною підтримкою, артикуляцією, складною аплікатурою та стилістикою виконання. У цьому контексті досвід попереднього навчання на сопілці стає вагомим методичним ресурсом. Учень, який уже оволодів базовими навичками на народному інструменті, легше адаптується до гри на кларнеті, зосереджуючись на складніших аспектах техніки й музичної виразності. Педагоги-практики, зокрема З. Буркацький, Р. Вовк, В. Петрик, наголошують, що системне використання народних інструментів у підготовці майбутніх кларнетистів позитивно впливає на темпи засвоєння матеріалу та зберігає високий рівень зацікавленості учнів [4; 5; 7].

Поєднання сопілки та кларнета у навчальному процесі має не лише технічну, а й культурно-виховну функцію. Така інтеграція активізує інтерес до української музики, формує у молоді національну самосвідомість, а також стимулює повагу до фольклорних традицій. Водночас вона відкриває нові можливості для застосування різних педагогічних стратегій – від вивчення нотної грамоти до опанування імпровізації, ансамблевого музикування та інтерпретації народного репертуару.

Серед актуальних методичних інновацій – використання авторських адаптованих вправ і п'єс, які враховують особливості обох інструментів. Доцільним є проведення інтегрованих уроків, на яких сопілка і кларнет вивчаються у взаємозв'язку: через роботу над звукоутворенням, диханням, артикуляцією та музичною фразою. Значного поширення набувають цифрові інструменти – мобільні додатки для вивчення аплікатури, відеоматеріали з технічними коментарями, інтерактивні платформи для самостійної роботи.

Окрему цінність становить розвиток імпровізаційних навичок. Використання народних ладів як основи для імпровізації формує індивідуальне музичне мислення, розширює межі виконавської свободи й стимулює творчу активність учнів. Адаптація українських мелодій для виконання на сопілці та кларнеті також допомагає зберегти зв'язок із національною традицією, не втрачаючи при цьому академічної глибини.

У підсумку, поетапне навчання, що починається з сопілки та продовжується на кларнеті, не лише оптимізує технічний шлях учня, а й створює умови для комплексного розвитку. Інтегрована модель навчання дає змогу виховувати музикантів нового покоління – технічно грамотних, креативних, відкритих до експериментів і глибоко занурених у культурно-мистецький контекст.

Практична реалізація інтегрованого підходу передбачає розробку модульних освітніх програм із включенням народних інструментів на ранніх етапах, запровадження вибіркового курсу на зразок «Сопілка як підготовка до гри на кларнеті», проведення спільних майстер-класів із фольклорними колективами та створення ансамблів, які поєднують сопіларів і кларнетистів. Такий підхід не лише урізноманітнює педагогічну практику, а й підвищує ефективність мистецької освіти загалом.

Інтеграція народного інструментарію в освітній процес має значний потенціал для подальшого розвитку мистецької освіти в Україні. Поєднання традиції та сучасних підходів дозволяє зробити навчання більш доступним, гнучким і змістовним. У довгостроковій перспективі це сприятиме не лише підготовці висококваліфікованих виконавців, а й вихованню національно свідомих, культурно компетентних особистостей.

Список використаних джерел

1. Барановська, І.Г., Якименко, Ю. *До проблеми розвитку музичних здібностей дітей. Наукові записки. Серія: Мистецтво: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв*. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2021. С. 12-16
2. Барановська, І.Г., Лазаренко, Ю.Д. *Творча самореалізація молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Молодий вчений. №5.2. (57.2), 2018. С. 66-72.*
3. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики: дис....канд. пед. наук. Київ. 2007. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1371>
4. Буркацький З.П. Аплікатура як засіб формування виконавської майстерності кларнетиста. *Музичне мистецтво і культура*. 2023. (37). С. 243-254. URL: <https://doi.org/https://doi.org/10.31723/2524-0447-2023-37-17>
5. Вовк Р.А. Історія, акустична природа і виразні можливості аплікатури кларнета: дис. ... канд. мистецтвознав. Львів, 2004. 190 с. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0404U004797>
6. Коваль Т. В. Психолого-педагогічні особливості використання музичного фольклору в навчально-виховній роботі з молодшими школярами. *Молодий вчений. №11 (51). 2017. С. 329-334.*
7. Петрик В. І. Композиторська та виконавська творчість для кларнета ХХ–ХХІ століть: синхроністичний підхід: дис. ... канд. мистецтвознав. Київ, 2020. 226 с.